

ЖАКетрич

2002@mail.ru

ТӘҮЕЛСІЗДІК ШЕЖІРЕСІ

Бүгін сіздер мен біздер 1916 жылғы ұлт-азаттық қозғалыстың 95 жылдығын Қазақстан тәүелсіздігінін 20 жылдық мерекесіне орайластыра атап етудеміз. Заңғар жазушы Шының Айтматов М. Әуезовтің «Килем заман» деп аталағын Албан көтерілісін суреттейтін тарих шығармасына жазылған алғысінде «... адамзат тарихында күшпен басылып тұнсықтырылса да, бостандық үшін құрбандықта барып, бас тіккен батырлықтың, трагедияның асемдіктің символы ретінде сан ұрпақтың есінде өшпес із қалдырыған көп-көп көтерілістер, бұлшылшылар сияқты, самодерхавиене карсы халық көгінің болып бүркіншілер да текке кеткен жок,» – деп жазды Жетісуда болған қазақ-қызығы немесе Албан-бұғы көтерілісінін Қарқара ошағының тарихи маңы тұралы [1]. Қазак халқының сан гасырларда созылған күрделі тарихында Жетісудың оның ішінде Кеген – Қарқара енірінін алатын орны ерекше. Жер жаһниты атанаған бұл өлкө өзінің сұлу табигатымен, дархан да дарынды елімен, қазак халқының және оның территориялық біртұтастығын қалыптастыру процесіндегі алтын бесіктеріндең бірі болымен, оны мекендеңеген ата-бабаларымыз мен қазіргі замандастарымыздың әлемдік мәдениетке қосқан салмақты рухани үлесімен ерекшеленеді.

Бұл көршіл елді таңғалдырыған «Қызы аңғар қаласы» – «Шығу» деп ат қойыған ежелгі Үйсін мемлекетінің астанасы болған елке. Бұл – ұлы батыр бабаларының халықтың бостандығы мен тәүелсіздігін, жерінің тұтас-тығы мен халқының аманатының үшін қол бастап, күрес жүргірген елке. Бұл – Ішкестің Жер таплан жерге жетісуын дегізген, Жамбылдың Тілігеп таулашы бар Жетісуидін, ішінде орман, тоғай біткен наудын.

Дариядай сол таулардан тулар тасып, Көрсін тамашасын ақкан судын, – дегізіп тамсандырыған әнір.

Бұл кезінде ондаған, жүзденген саяхатшыларды тандандырыған, данышлан Шоқанды тәнті еткен күтті мекен. Бұл ата-бабалың үрпақта қалдырыған аманатында көз жауын алар шалғынды жайларлары, айдан көлдер орналасқан, ерке сыйылым бұлактар мен адұндыда асас өзендердің қалыптастыру процесіндегі алтын бесіктеріндең бірі болымен, оны мекендеңеген ата-бабаларымыз мен қазіргі замандастарымыздың әлемдік мәдениетке қосқан салмақты рухани үлесімен ерекшеленеді.

1916 жылғы 25 маусым жарлығы жария болғаннан көп үзәмдік-әк, Қазақстан мен Орта Азияда, оның ішіндегі Жетісу облысындағы 1916 жылғы ұлт-азаттық қозғалыстың ен ірі ошағы Қарқара немесе Албан-бұғы көтерілісі болды. Қарқара жан-жаянан Терісей Алатай мен Қунгей Алатадың білік-шыңдары коршап жатқан, көз жағынан ақтап, таулашынан қаршап жатқан жағалауында XIX гасырдың соңы мен XX гасырдың 20-жылдарынан дейін Қазақстандағы ен ірі халықаралық жәрменкелердің бірі жумыс істеген. Жәрменкеле Ресейдін, Қытайда, Орта Азияның ірі-ірі саудагер-көпестеріндең алардың саудаларын кыздыратын. Ресейдін түпкір-түпкірінен саудагерлер ағылын көлөтті Қарқара жайлару тек сауданың фана орталығы болып қойған жок, сондай-ақ, алты империяның орталықтары мен штеткі аймактарында қандай оқиғалар болып жатқанын. Орта Азия мен Қырғызстанда, Қытайдың қандай әзгерістен мен жаңалықтар барынан хабардар ететін де акпарат тарата орталығы болды. Жәрменкеле ақрылар көшпелі малыши қазактар мен қырғыздар Ресейде болып жатқан соғыс туралы да, майдандары солдаттардың халқуі туралы да біліп отыратын еді. Жұз пайыз көшпелі мал шаруашылығынан айналасын болған көзіндең қазактары Жетісу облысынан қарыншынан – Шарын учаскесінен қаралыптын. Бұл учаске әкімшілік жағынан 16 болысқа бөлініп, 80 мың түтінді (жануяны, ошакты – Т.Н.) курайтын. Көшпелі түрғындардың басым көшпілігі, 90 пайыздардан астамы көшпелі мал шаруашылығынан айналасын, 10 пайыза жуғын ақрапайым, тәмнің деңгейдегі жер көсібімен айналасын. Шаруалардың 65-70 пайызының мал саны қанделікті күнкөрістің талабын фана канагаттандыра алатын еді. Бірақ кешпенділердің маддәр мұлдем болған, батырақ, кедейлердің тоғында болды. Олар ірі байлар мен кулактардың шаруашылықтарында жалданып жұмыс істеп, тұрмыстың ауыр күйн көшті [2]. Қарқара аймағындағы енеркесін орындары болған жок. Нарынқол-Шарын учаскесі Ресейдін нағыз ағарылыш шикізат көзі болатын. Барлық қазак халқы сияқты бұл аталаған учаскесін түрғындарының да ешкандай саяси құқыктар болған жок. Түркістан елесінин баскарған генерал Корупаткин Туркістандағы көзіндең күнкөрістің талабын фана канагаттандыра алатын еді. Бірақ кешпенділердің маддәр мұлдем болған, батырақ, кедейлердің тоғында болды. Олар ірі байлар мен кулактардың шаруашылықтарында жалданып жұмыс істеп, тұрмыстың ауыр күйн көшті [2]. Қарқара аймағындағы енеркесін орындары болған жок. Нарынқол-Шарын учаскесі Ресейдін нағыз ағарылыш шикізат көзі болатын. Барлық қазак халқы сияқты бұл аталаған учаскесін түрғындарының да ешкандай саяси құқыктар болған жок. Түркістан елесінин баскарған генерал Корупаткин Туркістандағы көзіндең күнкөрістің талабын фана канагаттандыра алатын еді. Бірақ кешпенділердің маддәр мұлдем болған, батырақ, кедейлердің тоғында болды. Олар ірі байлар мен кулактардың шаруашылықтарында жалданып жұмыс істеп, тұрмыстың ауыр күйн көшті [2]. Қарқара аймағындағы енеркесін орындары болған жок. Нарынқол-Шарын учаскесі Ресейдін нағыз ағарылыш шикізат көзі болатын. Барлық қазак халқы сияқты бұл аталаған учаскесін түрғындарының да ешкандай саяси құқыктар болған жок. Түркістан елесінин баскарған генерал Корупаткин Туркістандағы көзіндең күнкөрістің талабын фана канагаттандыра алатын еді. Бірақ кешпенділердің маддәр мұлдем болған, батырақ, кедейлердің тоғында болды. Олар ірі байлар мен кулактардың шаруашылықтарында жалданып жұмыс істеп, тұрмыстың ауыр күйн көшті [2]. Қарқара аймағындағы енеркесін орындары болған жок. Нарынқол-Шарын учаскесі Ресейдін нағыз ағарылыш шикізат көзі болатын. Барлық қазак халқы сияқты бұл аталаған учаскесін түрғындарының да ешкандай саяси құқыктар болған жок. Түркістан елесінин баскарған генерал Корупаткин Туркістандағы көзіндең күнкөрістің талабын фана канагаттандыра алатын еді. Бірақ кешпенділердің маддәр мұлдем болған, батырақ, кедейлердің тоғында болды. Олар ірі байлар мен кулактардың шаруашылықтарында жалданып жұмыс істеп, тұрмыстың ауыр күйн көшті [2]. Қарқара аймағындағы енеркесін орындары болған жок. Нарынқол-Шарын учаскесі Ресейдін нағыз ағарылыш шикізат көзі болатын. Барлық қазак халқы сияқты бұл аталаған учаскесін түрғындарының да ешкандай саяси құқыктар болған жок. Түркістан елесінин баскарған генерал Корупаткин Туркістандағы көзіндең күнкөрістің талабын фана канагаттандыра алатын еді. Бірақ кешпенділердің маддәр мұлдем болған, батырақ, кедейлердің тоғында болды. Олар ірі байлар мен кулактардың шаруашылықтарында жалданып жұмыс істеп, тұрмыстың ауыр күйн көшті [2]. Қарқара аймағындағы енеркесін орындары болған жок. Нарынқол-Шарын учаскесі Ресейдін нағыз ағарылыш шикізат көзі болатын. Барлық қазак халқы сияқты бұл аталаған учаскесін түрғындарының да ешкандай саяси құқыктар болған жок. Түркістан елесінин баскарған генерал Корупаткин Туркістандағы көзіндең күнкөрістің талабын фана канагаттандыра алатын еді. Бірақ кешпенділердің маддәр мұлдем болған, батырақ, кедейлердің тоғында болды. Олар ірі байлар мен кулактардың шаруашылықтарында жалданып жұмыс істеп, тұрмыстың ауыр күйн көшті [2]. Қарқара аймағындағы енеркесін орындары болған жок. Нарынқол-Шарын учаскесі Ресейдін нағыз ағарылыш шикізат көзі болатын. Барлық қазак халқы сияқты бұл аталаған учаскесін түрғындарының да ешкандай саяси құқыктар болған жок. Түркістан елесінин баскарған генерал Корупаткин Туркістандағы көзіндең күнкөрістің талабын фана канагаттандыра алатын еді. Бірақ кешпенділердің маддәр мұлдем болған, батырақ, кедейлердің тоғында болды. Олар ірі байлар мен кулактардың шаруашылықтарында жалданып жұмыс істеп, тұрмыстың ауыр күйн көшті [2]. Қарқара аймағындағы енеркесін орындары болған жок. Нарынқол-Шарын учаскесі Ресейдін нағыз ағарылыш шикізат көзі болатын. Барлық қазак халқы сияқты бұл аталаған учаскесін түрғындарының да ешкандай саяси құқыктар болған жок. Түркістан елесінин баскарған генерал Корупаткин Туркістандағы көзіндең күнкөрістің талабын фана канагаттандыра алатын еді. Бірақ кешпенділердің маддәр мұлдем болған, батырақ, кедейлердің тоғында болды. Олар ірі байлар мен кулактардың шаруашылықтарында жалданып жұмыс істеп, тұрмыстың ауыр күйн көшті [2]. Қарқара аймағындағы енеркесін орындары болған жок. Нарынқол-Шарын учаскесі Ресейдін нағыз ағарылыш шикізат көзі болатын. Барлық қазак халқы сияқты бұл аталаған учаскесін түрғындарының да ешкандай саяси құқыктар болған жок. Түркістан елесінин баскарған генерал Корупаткин Туркістандағы көзіндең күнкөрістің талабын фана канагаттандыра алатын еді. Бірақ кешпенділердің маддәр мұлдем болған, батырақ, кедейлердің тоғында болды. Олар ірі байлар мен кулактардың шаруашылықтарында жалданып жұмыс істеп, тұрмыстың ауыр күйн көшті [2]. Қарқара аймағындағы енеркесін орындары болған жок. Нарынқол-Шарын учаскесі Ресейдін нағыз ағарылыш шикізат көзі болатын. Барлық қазак халқы сияқты бұл аталаған учаскесін түрғындарының да ешкандай саяси құқыктар болған жок. Түркістан елесінин баскарған генерал Корупаткин Туркістандағы көзіндең күнкөрістің талабын фана канагаттандыра алатын еді. Бірақ кешпенділердің маддәр мұлдем болған, батырақ, кедейлердің тоғында болды. Олар ірі байлар мен кулактардың шаруашылықтарында жалданып жұмыс істеп, тұрмыстың ауыр күйн көшті [2]. Қарқара аймағындағы енеркесін орындары болған жок. Нарынқол-Шарын учаскесі Ресейдін нағыз ағарылыш шикізат көзі болатын. Барлық қазак халқы сияқты бұл аталаған учаскесін түрғындарының да ешкандай саяси құқыктар болған жок. Түркістан елесінин баскарған генерал Корупаткин Туркістандағы көзіндең күнкөрістің талабын фана канагаттандыра алатын еді. Бірақ кешпенділердің маддәр мұлдем болған, батырақ, кедейлердің тоғында болды. Олар ірі байлар мен кулактардың шаруашылықтарында жалданып жұмыс істеп, тұрмыстың ауыр күйн көшті [2]. Қарқара аймағындағы енеркесін орындары болған жок. Нарынқол-Шарын учаскесі Ресейдін нағыз ағарылыш шикізат көзі болатын. Барлық қазак халқы сияқты бұл аталаған учаскесін түрғындарының да ешкандай саяси құқыктар болған жок. Түркістан елесінин баскарған генерал Корупаткин Туркістандағы көзіндең күнкөрістің талабын фана канагаттандыра алатын еді. Бірақ кешпенділердің маддәр мұлдем болған, батырақ, кедейлердің тоғында болды. Олар ірі байлар мен кулактардың шаруашылықтарында жалданып жұмыс істеп, тұрмыстың ауыр күйн көшті [2]. Қарқара аймағындағы енеркесін орындары болған жок. Нарынқол-Шарын учаскесі Ресейдін нағыз ағарылыш шикізат көзі болатын. Барлық қазак халқы сияқты бұл аталаған учаскесін түрғындарының да ешкандай саяси құқыктар болған жок. Түркістан елесінин баскарған генерал Корупаткин Туркістандағы көзіндең күнкөрістің талабын фана канагаттандыра алатын еді. Бірақ кешпенділердің маддәр мұлдем болған, батырақ, кедейлердің тоғында болды. Олар ірі байлар мен кулактардың шаруашылықтарында жалданып жұмыс істеп, тұрмыстың ауыр күйн көшті [2]. Қарқара аймағындағы енеркесін орындары болған жок. Нарынқол-Шарын учаскесі Ресейдін нағыз ағарылыш шикізат көзі болатын. Барлық қазак халқы сияқты бұл аталаған учаскесін түрғындарының да ешкандай саяси құқыктар болған жок. Түркістан елесінин баскарған генерал Корупаткин Туркістандағы көзіндең күнкөрістің талабын фана канагаттандыра алатын еді. Бірақ кешпенділердің маддәр мұлдем болған, батырақ, кедейлердің тоғында болды. Олар ірі байлар мен кулактардың шаруашылықтарында жалданып жұмыс істеп, тұрмыстың ауыр күйн көшті [2]. Қарқара аймағындағы енеркесін орындары болған жок. Нарынқол-Шарын учаскесі Ресейдін нағыз ағарылыш шикізат көзі болатын. Барлық қазак халқы сияқты бұл аталаған учаскесін түрғындарының да ешкандай саяси құқыктар болған жок. Түркістан елесінин баскарған генерал Корупаткин Туркістандағы көзіндең күнкөрістің талабын фана канагаттандыра алатын еді. Бірақ кешпенділердің маддәр мұлдем болған, батырақ, кедейлердің тоғында болды. Олар ірі байлар мен кулактардың шаруашылықтарында жалданып жұмыс істеп, тұрмыстың ауыр күйн көшті [2]. Қарқара аймағындағы енеркесін орындары болған жок. Нарынқол-Шарын учаскесі Ресейдін нағыз ағарылыш шикізат көзі болатын. Барлық қазак халқы сияқты бұл аталаған учаскесін түрғындарының да ешкандай саяси құқыктар болған жок. Түркістан елесінин баскарған генерал Корупаткин Туркістандағы көзіндең күнкөрістің талабын фана канагаттандыра алатын еді. Бірақ кешпенділердің маддәр мұлдем болған, батырақ, кедейлердің тоғында болды. Олар ірі байлар мен кулактардың шаруашылықтарында жалданып жұмыс істеп, тұрмыстың а